

Cuprins

Întuneric și lumină	3
Minunea	10
Puiul	17
Moartea lui Castor.....	23
Bietul Tric	29
Privighetoarea	33
Nicușor.....	37
Niculăiță Minciună	44
Sminteala lui Radu Finuleț	72
În lumea dreptății.....	79
Scrisorile lui Mișu Gerescu	143
„Călătorului îi șade bine cu drumul”	171
Blana lui Isaia	182
Cocoana Leonora	191
Metamorfoză	197
Din carnetul unui jurat.....	201
Nenea Guță.....	209
Taina.....	214
„Un reghiment de artilerie”	223
Fariseu.....	236
Focul purifică.....	244
Mache Dumbrăveanu	247
Gheorghiuță al Anghelini	255
Moarte Grabnică	266

Întuneric și lumină

Preadoslovie

De unde mi-au venit valurile de amărăciune, care încet, pe nesimțite, îmi umpluseră sufletul de întuneric? Până adineauri mi-era bine, glumisem – și acum, în trăsura care mă ducea la gară, mă simțeam năpădit de o silă nemărginită: silă de alții, silă de mine, silă de tot...

Desigur, vremea mi-o strecurase în suflet picătură cu picătură: frigul și umezeala acestei seri cenușii de iarnă, lipsită până și de înseninarea zăpezii – vrăjmășia câinoasă a vântului, care frământa, chinuia crengile pomilor.

Gara cu trepte murdare și alunecoase, cu înghesuiala unor oameni grăbiți și brutali venea numai bine să umple paharul...

Era încă devreme pentru trenul meu. Deocamdată pe linia întâia, lângă peron, aștepta un expres gata de plecare. Priveliștea luminii vii din vagonul restaurant, a luminii discrete din vagonul de dormit, răsufierea rară și gravă a locomotivei strălucitoare îmi adăogă adâncă părere de rău că nu-mi era îngăduit și mie să plec așa departe, undeva cu cer senin, cu lucruri frumoase de văzut...

Un domn elegant, care venea să urce în expres, dând cu ochii de mine, se opri o clipă și, întinzându-mi mâna:

– Ce mai faci, măi?

– Bine.

– Nu te-am mai văzut de mult... Ai îmbătrânit...

Era în privirea lui, în accentul vocii lui, în toată înfățișarea lui, un fel de mărinimoasă compătimire. Un general, care-și întâlnește o fostă ordonanță, cam așa i-ar vorbi.

Apoi, fără să-l întreb, cu tonul cu care spui lucruri fără nici o însemnătate:

– Mă duc prin Italia: Roma, Florența, Neapole...

De-acolo la Monte-Carlo și pe urmă la Paris.

– Călătorie bună și petrecere bună.

– Mulțumesc.

După un pas spre tren, se întoarce în loc:

– Apropo! Mai deunăzi se vorbea într-un loc de unul care a scris niște poezii, nuvele, nu-mi aduc bine aminte... Tu ești?

– Poate.

– Ei bravo! Îmi pare bine. Te lauda. *Parole d'honneur*...

Peste câteva clipe expresul pieri în întunericul nopții, ducând cu dânsul parcă o parte din mine...

Singur, în compartimentul friguros cu lampa afumată, îmi doream un somn adânc și vindecător, când ușa se deschise cu zgomot, până la clanță, ca să poată intra concetățeanul meu Gheorghiu.

Numai de pe înfățișarea lui – de pe umbletul îndrăzneț, cu pieptul scos nainte, cu capul în sus – de pe privirea când hotărâtă, când șireată – cineva, fără să-l cunoască, bănuiește că e un învingător. Și bănuiala e întemeiată. Învingător e – căci, prin toate mijloacele care i-au stat la-ndemână, și-a făcut o situație adesea criticată, dar mai adesea pizmuită.

După ce, înfruntând frigul din vagon, își scoase paltonul de pe dânsul, îmi zise, zâmbind cu disprețuitoare compătimire:

– Mă uitam la tine adineauri... Hm! de, băiete, cine e de vină că nu poți pleca și tu ca alții?

– Dar cine ți-a spus dumitale că aș vrea să plec și eu?

– Cine!? Tu însuși, cu ochii care ți se scurgeau după expres; cu oftatul adânc când a pornit-o. Doar că nu strigai: „Luați-mă și pe mine”!

– Să n-am parte de...

– Nu te mai jura, mă, degeaba.

Într-o zi, cum sta pe un scăunel, creștând un băț cu briceagul, văzuse în stratul de mărar de lângă dânsul pisica lor, pe brânci, la pândă după un stol de vrăbii care, la patru-cinci pași de ea, ciuguleau pe jos, ciripind, niște mălai risipit. Uitându-se cu luare aminte la pisică, o văzuse căscând puțin gura și o auzise lămurit făcând din gâtlee ca vrăbiile. Parcă ar fi vrut să le ademenească, să vie înspre locul unde era ea pitită. Și în adevăr vrăbiile se duseseră după mălai înspre dânsa. O văzuse cum își încorda picioarele și când a judecat că sunt destul de aproape hârști! Odată s-a repezit și a prins una în gheare.

Seara a povestit la poartă cele văzute și auzite. Era de față și Pârvu Miu și fii-sa Salomia și lea Manda, mama Salomiei, și moș Grigore, alt vecin.

– Cum le vezi și le auzi numai tu pe toate, mă Niculăiță? a întrebat moș Grigore zâmbind. – Iaca eu sunt om de merg pe șaptezeci și patru de ani, dar pisică să facă din gât ca vrăbia n-am auzit.

– Moș Grigore, nu știu alte pisici; dar a noastră face. Am auzit-o, uite, cum mă auzi dumneata.

– Mă, o să-ți scornească lumea o poreclă. O să te pomenești odată cu unul: „Niculăiță Minciună” și așa o să rămâi.

Salomia a început să râză cu hohote, zicând de câteva ori, parcă înadins, ca nu cumva să uite: „Niculăiță Minciună”...

...Și n-a mai trebuit să se găsească altul, să-i scornească porecla proorocită de moș Grigore cu o povăță părintească... „Niculăiță Minciună” o să fie de acum încolo pentru tot satul... Și negreșit îl doare

